

Ole-Henrik Magga, Helena Omma och Niila Inga, alla engagerade deltagare på årets landsmöte. Foto: CJ Utsi

Jokkmokk 18-19 juni

James Anaya & Maia Campbell på utflykt tillsammans med representanter från Jokkmokks fjällsamebyar. Foto: Fiskflyg

Landsmötesnytt 2012

SÁMIID RIIKKASEARVI

Svenska Samernas Riksförbund · SSR

Landsmötet öppnas av förbundsordföranden Jörgen Jonsson, med följande anförande:

Valda ombud för Sveriges Samebyar och Sameföreningar, gäster och vänner – välkomna till Landsmötet i Jokkmokk 2012. Buerie- aerede.

Ett verksamhetsår har passerat och jag har fått äran att ännu ett år hälsa er alla välkomna till SSRs landsmöte här i Jokkmokk. Jag heter Jörgen Jonsson och är ordförande i Svenska Samernas Riksförbund.

Årets Landsmöte skiljer sig från den landsmötesform som vi brukar vara vana vid. Årets landsmöte är inte bara det traditionella årsmötet för SSR utan är också en konferens som handlar om konkurrensen om den samiska markanvändningen inom hela Sápmi. Detta blir en unik konferens där vi kommer att få vittnesbörd från Sápmi och där vi är oerhört glada och stolta över att så många har valt att komma till oss på denna landsmöteskonferens för att dela med sig av sina kunskaper till oss. Jag vill särskilt nämna FN:s specialrapportör för urfolksfrågor, professor James Anaya och svenska regeringens företrädare, handelsminister Eva Björling. Innan jag fördjupar mig vidare i varför vi genomför denna konferens vill jag dock börja med att ta upp några andra frågor som är på SSR:s dagordning.

Varför vi är här i Jokkmokk i år igen trots att vi enligt våra traditioner borde vara i södra delarna av svenska Sápmi beror på två saker; Jokkmokks kommun har, som ni säkert känner till, tillsammans med samebyarna i Jokkmokk samt ett antal samiska organisationer, varav SSR är en, genomfört eventet Sápmi Award. Om SSR beslutade att samlokalisera sitt Landsmöte med detta event så skulle vi få ett billigare Landsmöte än tidigare år. Det andra skälet till att vi nu träffas i Jokkmokk är kopplat till årets tema som ju fokuserar på exploateringar och här i Jokkmokk pågår en het debatt om gruvetableringar i för rennärings känsliga och betydelsefulla områden. Vi har således inte i framtiden tänkt att frångå de rutiner som har varit gällande att landsmötena skall cirkulera i dom olika regionerna.

För oss inom SSR och inom rennärings är det viktigt att på ett proaktivt sätt delta i att forma vår egen vardag. Jag är övertygad om att en framgångsfaktor för förändringar som man önskar är att i tid ta egna initiativ och att jobba för det. Vi kan göra detta på många olika sätt. Här i Jokkmokk kommer vi under landsmötet att presentera ett förslag till ny samepolitik, ett arbete som påbörjades för över ett år sedan och där vi fick förra årets landsmötes mandat att jobba vidare med denna fråga. Att ta egna initiativ till förändringar kräver att man lägger ned tid för att jobba fram bra och förankrade förslag och beslut. Det förslag som vi nu presenterar har varit föremål för diskussioner i alla våra regioner. Vi hoppas att vi nu kan få enighet bakom detta förslag. En del i att forma sin egen vardag är det dokument som

kommer att diskuteras på detta landsmöte angående det samiska folkvalda sametinget. Ett sameting som nu varit verksamt i snart 20 år men som enligt samebyarna, och därmed SSR, inte har hitta sin roll ännu. SSR hade en aktiv roll under 1970- och 80 talet i arbetet med att skapa ett organ för ökat samiskt självbestämmande. I detta arbete fanns en vision om att skapa ett organ för självstyre, ett sameting, som skulle tillförsäkra Sveriges samer inflytande, självbestämmande, kulturell autonomi samt garantera de samiska rättigheterna. När Sametinget inrättades 1993 så var därför förväntningarna höga. Hur har det då gått med visionen, blev Sametinget det organ som det samiska folket så hett eftertraktade? Med facit i hand måste vi idag dessvärre konstatera att det som från början föreföll som en lovande utveckling för det samiska självbestämmandet har allt mer blivit ett hinder för den samiska autonomin.

Det dokument som vi skall ta ställning till på detta landsmöte har utvecklats i första hand efter påtryckningar av SSR:s medlemmar – samebyarna. Sveriges samebyar är mycket frustrerade över hur Sametingets dubbla roller - som både folkvalt organ och myndighet - utgör en inbyggd konfliktmekanism, vars inverkan på beslutsfattande i rennäringsfrågor nu nått en nivå då detta har blivit direkt skadligt för rennärings i allmänhet och för enskilda renägare i synnerhet.

Det är bara att beklaga denna situation och att inte sametinget självt förmått arbeta för en förändring så att vi nu på detta landsmöte tvingas att diskutera en annan förvaltning av renskötselområdena. Ett statligt organ som är helt friställt från det folkvalda sametinget.

Under året som passerat har vi återigen tvingats att ägna mycket tid åt våra rovdjursproblem. Vi som är renskötare vet ju vilka skador rovdjuren orsakar rennärings. I min egen sameby, Idre Sameby, har vi de senaste åren tvingats att leva sida vid sida med vargen. Trots ett flertal skyddsjakter på varg så ökar problemen för oss liksom i många andra delar av renskötselområdet. Nyligen har ytterligare en rovdjursutredning presenterats för regeringen. Denna gång av ensamutredaren Liljelund. SSR har aktivt deltagit i detta utredningsarbete. Vad som egentligen kan sägas om den i positiva ordalag är att utredaren föreslår att staten skall stå för alla kostnader vid skydds jakt, det är ju en sak som vi inom SSR har påpekat ett antal gånger för myndigheterna. Det kan inte vara rimligt att drabbade renägare skall stå för dessa kostnader utöver alla andra kostnader som vi har för förlorade renar/förlorad egendom.. Positivt är också att han konstaterat att samerna är ett folk med ett skydd i internationella konventioner som staten har att ta hänsyn till i sin förvaltning av rovdjuren. Nu återstår att se hur staten tänker sig leva upp till detta faktum. Ytterligare synpunkter finns naturligtvis på denna utredning som SSR har sammanfattat i remissvar.

Under året har också en utredning om Toleransnivåer genomförts i ett samarbete mellan Sametinget och Naturvårdsverket. Även i denna utredning har SSR deltagit. Arbetet i denna utredning har inte varit oproblematiskt och det återstår nu att se om staten är villig att ansluta sig till de idéer som SSR har drivit under flera år om hur mycket renar som rennärings skall tolerera att förlora till rovdjuren

för att vi skall kunna bedriva en rationell och långsiktig hållbar rennäring. En näring som fortsatt kan producera högkvalitativa produkter och erbjuda förädlade varor av hög kvalitet, detta är en förutsättning för en långsiktig hållbar rennäring. I detta arbete krävs även en viss volym så även förädlingsföretagen ges möjlighet för lönsamhet. Det är även viktigt att Konsumenter och andra presumtiva kunder ser att det finns renkött på marknaden och möjligheten att köpa det – skall detta vara möjligt krävs att våra renförluster till rovdjuren minskas i en rejäl omfattning.

Kvalitetsarbete är något som vi ständigt måste arbeta med och som börjar med den enskilde renägarens och samebyarnas kvalitetsarbete och pågår ända fram till slutkonsumenten. SSR hade ett projekt, Renlycka och ett delprojekt Renek, som avslutades hösten 2011 och som arbetade bl.a. med kvalitetsarbete

En ny ansökan med liknande inriktning har ansökts om till Sametinget redan sommaren 2011, vi vet fortfarande inte om detta viktiga projekt kommer att beviljas medel. Just nu är det bara att hoppas på att detta projekt får tillgång till de matlandspengar som Eskil Erlandsson tillställt Sametinget.

2011 har för SSR varit ett tung ekonomisk år och vi måste konstatera att vi trots vår stora, uppskattade och innehållsrika verksamhet återigen befinner oss i en besvärlig situation. SSR har som organisation en uppdelning av sin verksamhet i dels en basverksamhet, ett kansli, som svarar för merparten av vår medlemservice, dels en omfattande projektverksamhet. Eftersom SSR, till skillnad från många andra riksorganisationer, inte har något statligt grundanslag så har SSR de senaste 6 – 7 åren gradvis utvecklats till en organisation där en stor del av verksamheten är finansierad av olika projekt. Projekt som i sin tur har skapat intäkter till basverksamheten. Det har ibland ställts frågor om den stora projektverksamheten i sig har stulit resurser från basverksamheten – sanningen är att utan projekt så hade SSR haft en mycket begränsad verksamhet med en begränsad medlemservice och en viss administration för att bl.a. kunna hålla Landsmöte. Den huvudsakliga finansiering som SSR har för sin basverksamhet, vid sidan av det bidrag som projektverksamheten ger, är medel som kommer från Sametingets Kulturråd. SSR:s stora projektberoende är ett problem som styrelsen och ledningen för SSR har arbetat med under flera år. Vi har bl.a. genom ett tämligen intensivt arbete försökt att påverka regeringen att bevilja SSR ett statligt årligt anslag. Organisationer som Svenska Jägarförbundet har t.ex. ett stort årligt anslag från regeringen för att bl.a. kunna vara en motpart i diskussioner om jaktens utveckling. Vi har hävdat att SSR har en motsvarande roll eftersom vi ofta blir tillfrågade, som ett språkrör för rennäringen, av myndigheter och regering om hur rennäringen ser på olika frågor. Regeringen har hittills alltid avslagit dessa framställningar. Som en jämförelse har vår norska systerorganisation NRL ett årligt anslag från norska staten på ca 6 miljoner norska kronor.

Renskötselkonventionen är en annan fråga som vi även arbetat med under 2011. Från SSR:s sida har vi med utgångspunkt från det mandat som vi fått från tidigare landsmöten, arbetat med att få en enighet mellan SSR, NRL, svenska och norska sametinget. Vi har under detta år fått signaler från

regeringarna i Sverige och Norge att om enighet uppnås mellan SSR, NRL, Norska sametinget samt Svenska sametinget kan det finnas en möjlighet till förändring från det nu lagda förslaget till renskötselkonvention. Någon fullständig enighet har inte ännu åstadkommits mellan parterna trots möten och en viss skriftväxling. Diskussionerna fortgår och vår förhoppning om en enighet kvarstår.

Vi har under året som gått inte bara upplevt svårigheter, det finns också frågor att glädjas sig åt. Vi har i år återigen fått se en sameby vinna en kamp om renbetet i Jämtland - Rätansmålet Tossåsens sameby som efter 14 års processande med markägarna i Rätansområdet uppnådde en förlikning där markägarna erkände renbetesrätten på sina marker och som tingsrätten fastslog i dom nu i Maj. Fjorton års processande för en sameby med dess medlemmar är en stor påfrestning inte bara ekonomiskt men också mentalt. Att under så lång tid leva under ovissheten om hur utfallet blir är enormt påfrestande och borde inte vara nödvändigt om staten hade tagit sitt ansvar i dessa frågor. Detta är en fråga om mänskliga rättigheter och ett ansvar som vi anser att rättsstaten Sverige borde ha tagit och som James Anaya har påpekat i sin rapport om förhållandet i Sápmi. Min förhoppning är nu att såväl Nordmalingmålet som Rätanmålet skall påskynda en process där staten nu kliver fram och tar sitt ansvar för att skydda även samernas rättigheter.

Så tillbaka till frågan om temat för Landsmötet och konferensen om konkurrensen om den samiska markanvändningen. Årets Landsmöte blir som sagt ett annorlunda Landsmöte. Vårt Sápmi har inte gått opåverkad av de förändringar som sker i världen i allmänhet och i de arktiska områdena i synnerhet. Den stora globala efterfrågan på naturresurser – som delvis drivs av den ekonomiska utvecklingen i Asien – medför att allt fler blickar kastas mot det Arktis där Sápmi är en del. Detta i kombination med att Arktis är den plats på jorden där de pågående klimatförändringarna syns tydligast skapar stora, ibland oöverstigliga förändringar i vårt Sápmi. När havsis och glaciärer minskar i både tjocklek och yta öppnas nya områden som tidigare varit skyddade mot storskaligt fiske, sjöfart, gruvdrift samt olje- och gasexploatering. Vi har de senaste åren sett en stor ökning av industriell konkurrens om våra betesmarker. I denna konkurrens finns vindkraften, gruvorna, skogsbruket men också andra verksamheter som turismen och en utbyggd infrastruktur. Inom SSR är vi i stort sett dagligen engagerade i att företräda våra medlemmar i förhållande till olika exploitörer. För oss är konkurrensen om marken en så allvarlig fråga att vi ville belysa den så allsidigt som möjligt och då inte bara med ett perspektiv från svenska Sápmi. Vi hoppas att denna konferens skall ge oss ökade insikter i vårt arbete för vi har inte gett upp, vi är inga offer, vi vill även här vara med och forma vår vardag.

Med dessa ord förklarar jag 2012 års Landsmöte öppnat.

Mötespresidium

Ordförande:	Jörgen Jonsson
Vice ordföranden:	Patrik Lundgren Victoria Gällman Harnesk Fia Kaddik Britt Sparrock
Sekreterare:	Gudrun Kuhmunen
Vice sekreterare:	Mariana Wiik Anders Ruuth
Justerande ombud:	Marita Stinnerbom Nils-Johan Utsi

Svenska Samernas Riksförbunds Insamlingsstiftelse

Insamlar medel för att långsiktigt stödja utvecklingen och bevarandet av:

- * Samisk kultur
 - * Rennäring och andra samiska näringar
 - * Samiska rättigheter
- Bg 449-4092

Medlemsärende

Vaapsten Sijte har ansökt om medlemskap i SSR, i ansökan anges att de är en förening. Till ansökan finns bifogat stadgar som styrker att de är en förening. Vaapsten Sijte har också inkommit med dokumentet "Vapstendeklarationen" i vilken man gör anspråk på renskötserätt i det aktuella området.

Kombinationen av dessa handlingar beskriver ett syfte med föreningen som skapar osäkerhet beträffande om Vaapsten Sijte åberopar renskötserätt på området och i så fall skulle vara att betrakta som sameby.

I SSR:s stadgar framgår att:
"Berättigade till medlemskap är samebyar, där huvudparten av samebyns renar ägs av renskötserberättigade, och sameföreningar i Sverige."

Eftersom det i det aktuella området där Vaapsten Sijte är verksam redan finns en registrerad sameby som är medlem hos SSR finner styrelsen att det inte är möjligt acceptera medlemskap innan Vaapstens Sijtes fulla avsikter är klarlagda. Vaapsten Sijte är om denna fråga kan redas ut på ett för saken gynnsamt sätt välkommen att återkomma med en ny ansökan nästa år.

Landsmötet beslutade att avslå Vaapsten Sijtes ansökan om medlemskap i SSR.

Silbonah Sámesijdda har ansökt om utträde ur SSR och Landsmötet beslutade att bevilja utträde.

Val under landsmötet

Del av styrelsen för 2011-2012

Ledamot (mandattid 2 år)

Ordinarie	Suppleant
Jämtland	
Mattias Åhrén	Rickard Åström

Skogsbyarna	
Patrik Lundgren	Lars Thomas Persson

Norrbottnen södra	
Britta-Stina Sjaggo	Nils Johan Utsi

Revisorer mandattid 1 år

Ledamot	Suppleanter
pwc	
Viola Engström	Alf Anders Emanuelsson

Valberedningen 2012 - 2015

Ordinarie	Suppleant
Norrbottnen södra	
Dan Fjällman	Mats-Peter Åstot

Västerbotten	
Olle Larsson	Inger Baer-Omma

Jämtland	
Ann Sparrock	Sture Åhrén

Dan Fjällman valdes som ordförande.

Bambuser

Landsmöteskonferensen sändes direkt via Bambuser och finns även att titta på i efterhand på:

bambuser.com/channel/sapmi

Shop in Sápmi

Svenska Samernas Riksförbund/SSR äger Shop in Sápmi, portalsidan som visar vägen till samiska företagare.

shopinsapmi.se

Ombuden

Samebyar

Könkämä	Per-Olof Nutti Per Tomma
Lainiovuoma	Per Anders Marainen + 1 fullmakt Aslat Simma + 1 fullmakt
Saarivuoma	Per Gustav Labba
Gabna	Lars-Erik Kuhmunen
Laevas	Hans-Göran Partapuoli Per-Ola Blind Niila Inga Mats Berg
Girjas	Lars-Ola Jannok + 1 fullmakt
Báste	Kjell-Åke Pittsa
Unna Tjuersj	Maria Pittsa Jakob Nygård Jonas Vannar
Sirges	Rickard Länta Mattias Pirak
Jáhkágasska	Nils-Petter Pavval
Tuorpon	Mikael Juuso + 2 fullmakter
Luokta-Mavas	Marica Blind
Semisjaur-Njarg	Samuel Walkeapää
Svaipa	Victor Lund Mikko + 2 fullmakter
Vittangi	Tomas Sevä
Muonio	-
Gällivare skogs	-
Serri	-
Udtja	-
Stákke	Per-Johan Fjellman
Maskaure	Jonas Jonsson
V:a Kikkejaur	Jonas Stenberg
Ö:a Kikkejaur	Anders Ruuth
Mausjaure	Mikael Jonsson
Gran	Anna Marja Kaddik Sabina Jonsson
Ran	Silja Jonsson
Ubmeje	Oleg Omma
Vapsten	Lars-Anders Ågren Marja-Kari Omma Marita Stinnerbom Lars-Olov Baer
Vilhelmina norra	Lars-Göran Baer
Vilhelmina södra	-
Malå	Lena Kroik
Voernese	Per-Mikael Åhrén
Oredahke	Thorbjörn Åhrén
Raedtievaerie	Britt Sparrock
Jiingevaerie	-
Jovnievaerie	-
Njaarke	-
Kall	-
Handölsdalen	Niklas Blindh Tanja Nordfjell
Tässäsen	-
Mittådalen	Magnus Rehnfeldt Ana-Maria Fjällgren
Ruvhten	Edvin Rensberg
Idre	Mikael Andersson

Hälsningsanförande

Rikard Länta
Nils Henrik Sara
Ingrid Inga

Medlemmarna i området
NRL
Ordförande rennäringsnämnden, Sametinget

Sameföreningar

Soppero	-
Karesuando	-
Kiruna	Irene Kuhmunen + 1 fullmakt Ann-Katrin Stenberg + 2 fullmakter
Gällivare	Åsa Blind Carola Johansson
Jokkmokk	Per-Nils Blind Fia Kaddik
Arvidsjaur	Anne Walkeapää
Ammarnäs	Alf-Anders Emanuelsson
Fatmomakke	-
Umeå	Eva Conradzon Ulla Barruk Sunna Karl-Einar Enarsson
Frostviken/ Hotagen	Ann-Christin Åhrén + 1 fullmakt
Åarjelraedtien Siebrie	-
Noerhtenaestie	Per-Olof Negga
Stockholm	Mariana Wik + 7 fullmakter
Göteborg	Margareta Hedemalm Marainen
Arjeplog sameförening	-
Vaisa sameförening	Nils Johan Utsi
Pitesameförening	-
Silbonah Sámesijdda	-

Resolution om samepolitiken

SSR har vid sitt landsmöte i Jokkmokk antagit ett positionsdokument – ”SSRs positionsdokument inför framtagandet av en ny samepolitik” – som slår fast vad som skall vara basen i Sveriges framtida samepolitik. Sveriges framtida samepolitik skall bl a:

- Tydliggöra och respektera samebyarnas egendomsrätt till land, vatten och naturresurser
- Revidera skogs- mineral- och annan lagstiftning så att denna respekterar samebyarnas rätt att säga nej till industriexploateringar inom deras traditionella områden
- Garantera att såväl samebyarna som det samiska folket får rätt till del i intäkt vid naturresursutnyttjande i de samiska traditionella områden
- Anta toleransnivåer för rovdjuren som tillåter varje sameby och vintergrupp att bedriva traditionell samisk renskötsel och fullt ut kompensera rennäringen för de förluster rovdjuren orsakar
- Tillåta samebyarna ta ansvar för en process som leder till en utveckling där samer med ursprung i en samebys område kan bli medlemmar i samebyn – med respekt för de renskötande medlemmarna - och där samebyn kan bedriva andra verksamheter som komplement till renskötelsen
- Inrätta ett renskötselråd för konfliktlösning inom renskötelsen
- Möjliggöra för hela familjer att vara verksamma inom renskötelsen, som en förutsättning att bevara och utveckla samisk kultur, språk och traditionell kunskap
- Erbjudna samer i och utanför de samiska kärnområdena utbildning i och på samiska och även i övrigt anpassat till den samiska kulturen.

Landsmötet ger styrelsen i uppdrag att arbeta för ett förverkligande av SSR:s syn på samepolitiken, som den kommer till uttryck i ”SSRs positionsdokument inför framtagandet av en ny samepolitik”.

Resolution om samisk markanvändning och industrin

SSR:s landsmöte i Jokkmokk har fokuserat på samisk markanvändning och konkurrensen och industrin. Landsmötet uttalar härvid.

Samebyarna är idag under enorm press från ackumulerade effekter från bl a gruvverksamhet, skogsavverkningar, vindkraftparker och infrastrukturbyggnad. Även om situationen är mycket slitsam för samebyarna är vi dock fullt bestämda att, och vet att vi kommer, att klara av också denna utmaning. Renskötsel har bedrivits i Sápmi sedan urminnes tider, och kommer att finnas där också i framtiden. Renskötseln har visat sig vara extremt uthållig. Den har överlevt åtskilliga andra näringar. Renskötseln kommer att finnas kvar i Sápmi även när mineralerna är slut och vindkraftverken har slutat snurra.

För att göra kampen lättare kräver dock SSR:

- Att samebyarnas egendomsrättigheter till land och naturresurser tydliggörs och respekteras
- Att Sverige respekterar samebyarnas rätt att säga nej till industriverksamheter på deras traditionella områden
- Att mineral, skogs- och annan industrilagstiftning ändras så att de tvingar privata aktörer att respektera samebyarnas egendomsrätt till land och naturresurser
- Att privata aktörer som opererar i de samiska områdena i tillägg tar ett eget ansvar för att respektera samernas mänskliga rättigheter, i synnerhet rätten till land, vatten och naturresurser
- Att svensk lagstiftning ändras så att när en sameby accepterar ett industriprojekt på sitt område, samebyn erbjuds möjlighet att ingå som partner i projektet ifråga med möjlighet att styra över utvecklingen av projektet samt del i intäkt från industriverksamheten
- Att svensk lagstiftning ändras så att den garanterar att samebyar fullt ut kompenseras för kostnader associerade med att ingå i konsultationer, förhandlingar och andra diskussioner föranledda av industriprojekt

Michael Teilus var glad över hederspriset. Foto: CJ Utsi.

Resolution i frågan om en ny rennäringsmyndighet

Samebyarna är mycket frustrerade över hur Sametingets dubbla roller - som både folkvalt organ och myndighet - utgör en inbyggd konfliktmekanism, vars inverkan på myndighetssutövande i rennäringsfrågor nu nått en nivå då detta har blivit direkt skadligt för rennäringslivet i allmänhet och enskilda renägare i synnerhet. Svenska Samernas Riksförbund, SSR, har vid sitt Landsmöte i Jokkmokk därför fattat beslut om att uppdraga till styrelsen att verka för att regeringen skapar en separat myndighet för rennäringsfrågorna. (Förslaget finns närmare beskrivet i dokumentet "Förändring av Sametingets funktion och organisation", presenterat på Landsmötet 2012 och som finns på SSRs hemsida www.sapmi.se).

Förslagets huvudsakliga syfte är att åstadkomma en handläggning av myndighetsbeslut i förhållande till rennäringslivet - samebyarna och dess utövande enskilda renskötare - som är objektiv, effektiv och rättsäker. Därutöver har förslaget som positiv effekt att det samiska självbestämmandet stärks. Detta sker dels genom att samebyarna får större inflytande över handläggningen av rennäringsfrågorna genom ett till den nya myndigheten kopplat rennäringsråd, dels genom att Sametinget får en struktur som är bättre ämnad för att kunna fylla sin viktigaste roll; att formulera och driva samepolitik i övergripande frågor som berör hela den samiska befolkningen.

SSR kräver att frågan om en ny myndighet för rennäringsfrågorna hanteras skyndsamt av regeringen. Det finns inget behov av att genomföra en parlamentarisk utredning om hela Sametingets roll och ansvarsområden. SSR vill nu se att regeringen snabbt och resolut tar tag i frågan om de strukturella och funktionella brister som idag präglar Sametingets myndighetssutövande i rennäringsfrågor. Svensk rennäringslivet befinner sig i en allvarlig situation och Landsmötet kräver nu att regeringen tar frågan på allvar och omedelbart tillsammans med rennäringslivet inleder ett arbete som skall skapa grunden för framtidens myndighetsförvaltning av rennäringsfrågorna.

Hederspris:

Laponia Tjuottjudus

2012 års Hederspristagare är ett föredöme för Sápmi och världen i hur flera parter med olika intressen kan mötas i konstruktiv samverkan.

Arbetsmodellen som har tillämpats fanns inte från början. Den bygger på samisk traditionell kunskap - och är nu omsatt till att passa en modern förvaltning.

Människorna i processen har genom stor ihärdighet, pedagogik och målinriktat syfte på resultatet visat att det går att komma fram till gemensamma och samstämmiga beslut som bygger på respekt och förståelse trots olika ingångsvinklar och värderingar. Det ger oss tro på att det på liknande sätt går att nå framgång i många svåra frågor.

Vi konstaterar också med tillfredsställelse att en förvaltning som tydligt utgår från samisk kultur, rennäringslivet och det samiska landskapet har vuxit fram.

Konferensen: Konkurrensen om den samiska markanvändningen – att vara eller inte vara i Sápmi det är frågan

Bakgrunden till konferensen är det stora tryck från omvärlden att på olika sätt utvinna de naturresurser vi har i Sápmi i form av skog, mineral, vindkraft, vattenkraft etc. FN:s specialrapporteur professor James Anaya kom i början av 2011 med sin rapport Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of indigenous people - The situation of the Sami people in the Sápmi region of Norway, Sweden and Finland. Professor Anaya deltog under hela konferensen och frågorna för de här dagarna var – hur ser situationen ut i Sápmi idag? Vilka reella rättigheter har vi? Vilket ansvar tar de utvinnande företagen? Och vilket ansvar tar staterna för samernas situation?

Ewa Björling som är handelsminister i den svenska regeringen och därigenom ansvarig för CSR-frågor (företags sociala ansvar) i regeringen, fick inleda konferensen med att ge regeringens syn på företags ansvar för mänskliga rättigheter i och utanför Sveriges gränser. Handelsministern inledde med att betona att CSR-frågor ska vara företagsägt och företagsdrivet och att regeringens ansvar ligger i att hela tiden föra dialog med företag och hålla frågorna högt på agendan både internationellt och nationellt. Regeringen förväntar sig att OECD:s riktlinjer för multinationella företag följs både av svenska och utländska företag såväl utanför som inom Sveriges gränser och dessa ska följas oavsett vilken nationell lagstiftning som gäller i det land man verkar inom. Regeringens ansvar fokuseras på att medverka till att skapa plattformar för dialog mellan företag och berörda, i det här fallet samebyar, och att det borde gå att hitta samförstånds lösningar till en samexistens inom Sápmi. Resterande del av måndagsförmiddagen ägnades åt vittnesbörder från olika delar av Sápmi och berörde olika typer av intrång. Patrik Lundgren från Östra Kikkejaure sameby delade med sig av sina erfarenheter kring att bli drabbad av världens största vindkraftssatsning, Markbygden, som ska generera 12 twh el/år, ta upp en yta av 25 % av samebyns vinterbetesmarkerna, kosta 70 miljarder, generera 80 mil bilväg, 10-15 miljoner ton grus och sand och allt detta för att 1 101 vindkraftverk ska kunna uppföras i Piteå kommun. Samebyns arbete med projektet har inneburit att om och om igen försöka förklara renskötsel för personer som inte har den blekaste kunskap om rennäringen och vilka konsekvenser projektet kommer få för samebyn.

Niila Inga från Laevas sameby och Mats Berg från Girjas sameby berättade om sina erfarenheter av att arbeta gemensamt mot de gruvetableringar som planeras i Kalix älvdal i Kiruna och Gällivare kommuner, av bolaget Kiruna Iron AB. Snabbt såg samebyarna att gruvprojektet skulle påverka både grannsamebyar, stugägare, miljöintressen etc. och fokus har därför legat på att skapa samarbete med övriga intressenter såsom miljöorganisationer, lokalbefolkning, andra organisationer inklusive

gruvfacken – mot de här gruvplanerna.

Marita Stinnerbom från Vilhelmina norra sameby var tydlig i sitt föredrag att för att förstå de kumulativa effekterna av de samlade inträngen i en sameby måste man också förstå renskötseln och renens behov av olika betesmarker. Samebyn har sedan 2005 haft GPS-halsband på sina renar vilket har gett ett bra underlag för samebyn att kunna följa sina renar och kunna analysera hur renarna använder betesmarkerna. Samebyn har idag tre beviljade tillstånd för vindkraft. Därutöver står 16 vindkraftsbolag på tur som alla vill in och bygga vindkraftsparker i byn. Samebyns erfarenheter visar att renarna som tidigare stannat och betat i området, numera drar förbi vindkraftsområdet väldigt fort och far in till grannsamebyn eller in till andra vintergrupperna. Detta leder till merarbeten, extra skiljningar, extra märkningar etc. Barriäreffekterna av vindkraftsparkerna ger också upphov till att renarna tidigare på året nyttjar betesområden som annars skulle behöva sparas till senare.

Inte heller norska och finska delen av Sápmi går fri från exploatering av naturresurser. Anders Oskal från International Centre for Reindeer Husbandry berättade om gruvetableringar i Norge. Gruvdriften har under lång tid hållit sig undan från Norge, men i takt med att priserna går upp så har också intresset för norska Sápmi ökat. Norska regeringen har uttalat ett större fokus på mineralnäringen framöver där stora resurser läggs på utökade undersökningsarbeten.

Oskal lyfte två argumentet som ofta förs fram till stöd för gruvetableringar inom urfolksområden: om vi ska kunna upprätthålla välfärdsstaten och för att u-länder ska kunna utvecklas behövs dessa tillgångar. Det andra argumentet är att utvinner vi inte här så drabbas andra länder av mindre seriösa företag. Hur ska vi ställa oss till det här och hur ska vi argumentera mot denna retorik? Gruvnäring är per definition inte hållbar ur ett miljöperspektiv menar Oskal. Begreppet hållbar utveckling finns inte som ord hos något av de urfolk som arbetar med renskötsel. Det blir inte heller lättare för lokalbefolkningen när gruvsatsningar ofta förespråkas av kommunerna eftersom allt fokuseras på kortsiktiga arbetstillfällen. Ett motmedel är att hitta allianser med bl.a. miljöorganisationer för att kunna mobilisera intresse och samarbete.

Rune Fjellheim från Sametinget i Norge redogjorde för Sametingets syn på olje- och petroleumindustrin i Norge. Samerna ska ha rätt till deltagande i beslutsprocesserna och det samiska samhället ska ha rätt till direkta fördelar av petroleumprojekt, inte bara kompensation för skadeverkningarna. ENI-Norge som är det bolag som driver Goliatfältet har en uttalad CSR praxis där man förhåller sig till ILO169 oavsett vad regering eller nationell lagstiftning säger. Däremot har norska regeringen kategoriskt nekat till Sametingets krav om etableringen av en egen urfolksfond. Vem har ansvaret att definiera vad som är till nytta för samerna? Om vi ska få en position där samerna själva ska kunna definiera hur vi ska kunna dra nytta av naturresursetvinnningen måste stora förändringar genomföras. Sametinget stöder bildandet av Protect och ser det som väldigt viktigt att professionalisera kontakten mellan samiska näringar och industriella och offentliga aktörer i de här frågorna.

Nellim är det enda fallet i Finland någonsin där samer lyckats stoppa en exploatering inom samiska områden, åtminstone för ett tag, berättade Pauliina Feodoroff. De paradoxala är att om samer lyckas stoppa något eller om företag eller staten drar sig tillbaka från ett projekt så talas det aldrig om, eftersom detta skulle upplevas som väldigt provocativt för skogsbolag och andra. Men det är viktigt att kunna få dela med sig av

Fortsättning på nästa sida...

framgångsrikt arbete i att skydda sina rättigheter och dela med sig av goda exempel. Pauliina lämnade flera tips på hur de har arbetat mot Stora Ensos skogsavverkningar i norra Finland: Under konferensens andra hälft, låg fokus på urfolks rättigheter i ett internationellt perspektiv där professor James Anaya var huvudtalare tillsammans med Maia Campell. Många av de MR frågor kopplat till urfolk som Anaya möter handlar om exploatering av naturresurser på urfolks traditionella områden. Det är här en uppföljning av den rapport han tidigare presenterat och han kommer ta med sig de erfarenheter som han har fått ta del av under de här dagarna i den slutrapport han ska redovisa före han slutar sitt uppdrag som specialrapportör 2014.

Hur kan gruvverksamheter etc samordnas i samklang med internationella MR regler? FN:s guidelines för mänskliga rättigheter och företag är ett verktyg att jobba vidare med eftersom dessa är antagna av FN och ska följas av de företag som opererar inom urfolksområden. Ett annat instrument är Urfolksdeklarationen, UNDRIP. UNDRIP stadgar att stater måste skydda urfolks rättigheter genom lagar och förordningar så att dessa rättigheter är skyddade, inklusive mot industriaktiviteter. Många av de historier vi hört idag visar på bristen av legalt skydd för samerna för sina rättigheter.

Urfolk har rätt till land och naturresurser och till sin kultur och sin religion som är förknippade med land och naturresurser. Många artiklar tar upp miljön och rätten till skydd för miljön inom urfolks områden.

Förutom rätten till MR så måste stater samråda med urfolk så fort deras naturresurser påverkas. Det finns inget förbud för företag att enskilt förhandla med urfolk, men det räcker inte för att leva upp till staternas ansvar för att försäkra att konsultationerna lever upp till UNDRIP etc.

Vi vet också att maktbalansen mellan företag och urfolk är så sned att det blir svårt för urfolket att få igenom sina krav. Det är då staternas skyldighet att denna maktbalans jämnas ut och

Landsmötet hölls vid sjön Dálvadis i efterdyningarna av Sápmi Awards. Foto: SSR

att urfolken får det skydd de har rätt till och de möjligheter som UNDRIP stadgar. Målet med konsultationerna är att uppnå samtycke och acceptans, inte att bara ge information eller förklara konsekvenserna när man går vidare, utan det ska vara en överenskommelse som manifesterar samtycket och hur det ska uppnås. Detta samtycke måste respekteras av företagen och de villkor som följer med. Bl.a benefit sharing.

Urfolk har också rätten att inte lämna sitt samtycke genom alla steg av processen och besluta att inte vilja gå vidare med projektet. Urfolket har också rätt att inte ge sitt samtycke utan att vara med i någon samrådsprocess. Urfolket kan inte tvingas in i en samrådsprocess om de själva genom sitt eget självbestämmande valt att inte vara med och säga att de inte lämnar sitt samtycke. Anaya uppmanar inte detta eftersom han är för dialog hela tiden, men detta måste ändå lyftas som en del av rättigheterna.

Det som inte sägs är vad händer när urfolk säger nej. Detta innebär inte ett veto. Staterna måste ändå fatta ett beslut om de ska gå vidare med projektet eller inte om urfolket säger nej. Detta lämnar öppet för att staterna och företagen kan förändra projektet så att det bättre passar och inte kränker MR så att de då kan gå vidare.

Vi behöver effektiva åtgärdsprogram och mekanismer för att följa upp att dessa standarder efterlevs.

Finns det en ny modell för att hantera dessa frågor när en ny verksamhet vill starta inom urfolks områden? Det behövs något nytt och de modeller som redan finns är inte tillräckliga eftersom de tar inte tillräcklig hänsyn till urfolk, företag, partnerskap, benefit sharing etc. Dessa nya modeller måste komma på initiativ från urfolken själva och inte ligga på företags eget ansvar.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns flera företagsbaserade standarder gällande MR frågor samt andra organisationer som jobbar med övervakning av dessa frågor. Avslutningsvis talade Ole Henrik Magga och Larry Joseph (som är first nation från Canada och ledamot i styrelsen för internationella FSC) om varsitt konkret exempel på hur urfolks rättigheter kan komma till uttryck i förvaltningen, dels genom exemplet Finnmarkseiendomen, dels genom hänsynen till urfolk i FSC standard för skogsbruk.

Tack till

Jokkmokks kommun. Samebyarna och sameföreningarna i området. Jåhkågaska och Sirges samebyar för guidning under bussturen till Kallak.

Ombud och gäster för stort engagemang.

Tolkar, tolktekniker, Bocamic, Hotell Jokkmokk och alla andra som gjorde SSRs Landsmöte möjligt att genomföra.